

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

О.А. Карпюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка

В економіці, що базується на знаннях, основним ресурсом розвитку є науково-технічний потенціал, який у розвиненій країні має спиратись на трикутник знань: “освіта-наука-інновації”. За допомогою раціональної політики у сфері наукових досліджень і вищої освіти економіка країни може стати більш динамічною, конкурентоспроможною, здатною забезпечувати стійке зростання, зайнятість населення та соціальну єдність суспільства.

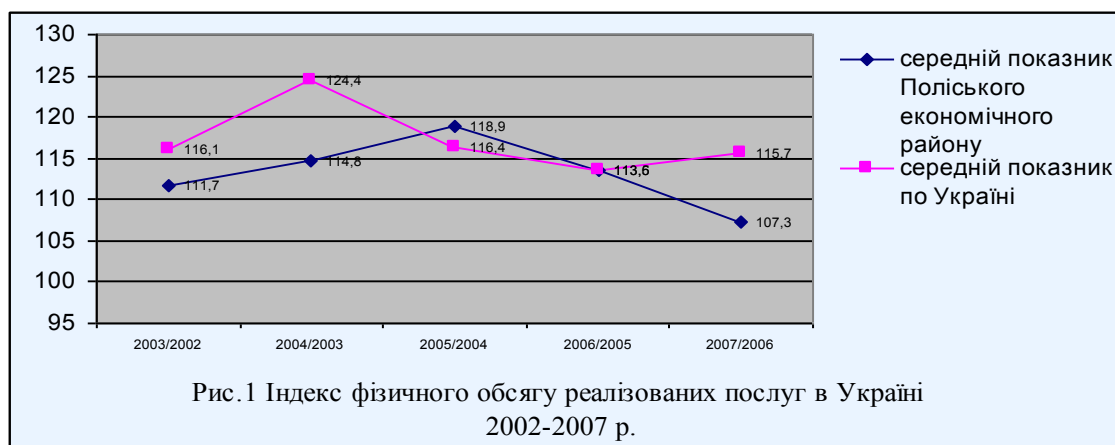
Становлення сучасних ринкових відносин в економіці України не обминуло і освітню сферу, в якій існує безліч проблем. Сьогодні для нашої країни характерним є нечітке право приватної власності на інтелектуальну власність, адміністративне свавілля, відсутність ефективної державної політики регулювання попиту та пропозиції на ринку освітніх послуг та ринку праці, що призвело до “перевиробництва” кадрів певних професій в країні. У зазначеному контексті значний науковий і практичний інтерес представляє з’ясування сучасного стану та перспектив розвитку ринку освітніх послуг України та Поліського економічного району зокрема.

У вітчизняній економічній літературі дослідженням проблем формування конкурентного середовища в освітній сфері займались Н. Карпенко, Л. Дробиці та А. Педченко, проблемам вищих навчальних закладів України, шляхам знаходження нових джерел поповнення їх бюджету, формуванню раціональної моделі бюджетного фінансування освіти, наближення до світових стандартів якості освітніх послуг присвячені праці Ю.Алексєєва, Й. Бескида, Т. Боголіб, Ю. Вітренка, Є. Єфімова, М. Згуровського, І. Каленюк, Р. Кігеля, К. Корсака, А. Крикля, В. Куценко, В. Новикова, О. Устенка, С. Юрія, В. Юхименко,

В. Яблонського та інших. Разом з тим, значна кількість питань залишається невирішеною та потребують подальшого дослідження, зокрема, теоретичні аспекти формування та розвитку ринку освітніх послуг, визначення основних факторів та принципів функціонування ринку освітніх послуг.

В умовах розвинутого ринку об'єктом досліджень стають відносини товарного обміну ще в одному важливому його структурному сегменті, а саме на ринку освітніх послуг. Для формування ефективної стратегії розвитку ринку освітніх послуг, необхідно дослідити його стан та проблеми функціонування. Об'єктом дослідження в статті є ринок освітніх послуг Поліського економічного району, до складу якого входять чотири області України – Житомирська, Чернігівська, Рівненська, Волинська (відповідно до Закону України „Про Концепцію державної регіональної економічної політики" 1998 р.)

Ринок послуг займає все більш стійкі позиції, нарощуючи обсяги виробництва та реалізації, про що свідчить динаміка індексу фізичного обсягу реалізованих послуг в Україні за 2002-2007 р. (рис.1).

Питома вага освітніх послуг в загальному обсязі реалізованих послуг в Україні в 2007 році склала 1,5%, і зросла на 6,9% в порівняльних цінах порівнюючи із 2006 роком. Проте, середній показник індексу фізичного обсягу реалізованих послуг в Поліському економічному районі залишається нижче середнього показника в Україні, і зменшився за 5 років на 4,4 пункти. Така тенденція є невтішною, і пояснюється загальним зниженням кон'юнктури на

ринку послуг регіону та ще багатьма чинниками, окрім того, дається взнаки характер депресивності економіки регіону.

За останні 5 років спостерігається динаміка зростання вартості навчання і відповідно обсягу реалізованих освітніх послуг у вартісному вимірі. Так, тільки в Житомирській області за 2001-2007 роки обсяг реалізації зріс із 9603,1 до 30491,1 тис. грн. або на 217,5%. Проте негативною тенденцією залишається високий попит на найбільш популярні професії економіста та юриста, що призводить до їх “перевиробництва”, а також недостатність фахівців технічного спрямування. Таким чином, виникають диспропорції на ринку праці, які вимагають негайного втручання з боку держави, розробки державної політики на ринку освітніх послуг щодо підготовки фахівців відповідних кваліфікацій.

Обсяги реалізованих освітніх послуг в Поліському економічному районі у 2007 році відображено на рис.2.

Рис. 2 Обсяг реалізованих освітніх послуг в Поліському економічному районі у 2007 р., тис.грн

Як ми бачимо, основними споживачами та платниками освітніх послуг залишається населення, яке в питомій вазі споживання в Житомирській, Чернігівській, Рівненській та Волинській областях відповідно склали 93,5%, 83,1%, 86,9% та 89,6%. Це свідчить про те, що вітчизняні підприємства поки що не зацікавлені у підготовці кадрів для власної діяльності через нестабільність економіки країни, нормативно-правової бази, необхідності вилучення коштів з обігу та довгострокового їх інвестування в людський капітал.

На ринку освітніх послуг Поліського економічного району, як і більшості

економічних районів України, існує ряд проблем:

– серйозний демографічний спад у всіх областях району негативно впливає на скорочення кількості учнів початкової і, як наслідок, основної й старшої школи, а також вступників до професійно-технічних і вищих навчальних закладів. За прогнозними показниками, молодь віком від 15 до 29 років лише в Житомирській області скоротиться із 121,0 тис. чол у 2009 році до 106,7 тис. чол у 2015 р. [4, с. 28];

– невідповідність пропонованих ВНЗ спеціальностей і спеціалізацій потребам ринку праці та вимогам роботодавців, що в свою чергу обумовлює значні непродуктивні витрати державних і особистих коштів громадян, моральні втрати суспільства;

– відсутність у молодих спеціалістів практичних навичок з отриманої професії;

– низька заробітна плата фахівців, яка є однією з причин великої плинності кадрів серед молодих фахівців;

– недостатній рівень кваліфікації викладацького складу, що зумовлює низький рівень підготовки фахівців [2, с.255].

Ці реалії ставлять питання про необхідність вироблення нової економічної політики на ринку освітніх послуг (перехід від фінансування до економіки освіти), оптимізації навчальних закладів, пошуку нових форм забезпечення дітям і молоді рівного доступу до якісної освіти.

Подоланню зазначених проблем має сприяти впровадження таких заходів:

– створення ефективної системи сприяння працевлаштування випускників, включаючи розвиток цільової контрактної підготовки за замовленням підприємств та організацій;

– законодавче закріплення пільгових умов та зниження оподаткування для підприємств, які оплачують навчання своїх співробітників або майбутніх працівників (підготовка вузько профільних спеціалістів “під ключ”);

– впровадження такої виробничої практики студентів на підприємствах, яка б щороку ускладнювалась; укладання договорів з підприємствами як

традиційного, так і інноваційного типу;

– зміна маркетингової стратегії закладів освіти щодо запропонованих спеціальностей підготовки фахівців із врахуванням прогнозних демографічних, економічних показників країни, глобалізаційних процесів, а також світових тенденцій територіального розміщення продуктивних сил;

– регіоналізація спеціалізації ВНЗ та професійно-технічних закладів освіти. Впровадження програми регіоналізації професійної освіти дозволить сформувати професійно-освітній комплекс, сконцентрувати зусилля соціальних партнерів освіти: працедавців, служб зайнятості, органів місцевого самоврядування на головних напрямках соціально-економічного розвитку.

Література

1. Діяльність підприємств сфери послуг. Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики, 2008. – 112 с.

2. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): Монографія / За ред. д.е.н., проф., чл.-кор.НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. –Ніжин: ТОВ „Видавництво „аспект-Поліграф”, 2008. – 818 с.

3. Освіта України – 2007: Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України у 2007 році / Уклад.: К.М. Лемківський, В.П. Погребняк, А.К. Солоденко, О.В. Дашковська. – К.: Знання, 2008. – 287 с.

4. Кільницька О.С., Соколова А.О., Тищенко С.В. Передумови формування трудового потенціалу та демографічний прогноз населення Житомирської області // Житомирщина: минуле, сьогодення, поступ у майбутнє: Науковий збірник / За заг. ред. П.Ю. Саух, О.М. Швидак, І.І. Ярмошик та ін. – Т 2. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 312 с.

ЗАЯВКА
на участь у Ювілейній конференції „Розвиток продуктивних сил
України: від В.І. Вернадського до сьогодні”
5 березня 2009 р., м.Київ

П.І.Б. Карпюк Ольга Анатоліївна

Науковий ступінь – –

Вчене звання –

Посада – асистент кафедри економіки і менеджменту, аспірант

Установа – Житомирський державний університет імені Івана Франка,

Адреса для листування – м. Житомир, вул. Селецька 17, кв.21

Контакти: тел. 8(0412) 33-70-34, 80977578338;

e-mail – olya.karpyuk@mail.ru

Тема доповіді – СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ
РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Номер секції – №2 “Проблеми комплексного розвитку продуктивних сил
України в сучасному вимірі”

Форма участі – доповідь